

TARTALOM:

A dunakeszi paradicsom 1

CSOMA ATTILA

Emléktáblák Dunakeszin

I. rész 2

LÉVAI TIBOR

Az 1956-os Munkástanács története a Lóspört Vállalat alagi telepén....4

KOLLÁR ALBIN

A dunakeszi családnevek jelentés-
tani vizsgálata II. rész 6

LEGINDI TÍMEA

A dunakeszi repülőtér története 8

HESP JÓZSEF

Az alagi angol kolónia II. rész ..10

SZÁMUNK SZERZŐI:

CSOMA Attila - könyvtáros

HESP József - lóverseny szakíró

KOLLÁR Albin - ny. iskolaigazga-
tó, Dunakeszi díszpolgára

LEGINDI Tímea - egyetemi hallgató

LÉVAI Tibor - helytörténeti kutató

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI
SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor,
1000-1200 példányban

Felelős szerkesztő:

Csoma Attila és Lőrincz Róbert
Kiadja: Kőlcsey Ferenc Városi Könyvtár
Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.

Felelős kiadó: Csonka Mária

Nyomdai előkészítés:

Preysing Frigyes

Nyomda: Raszter Nyomda Kft.,

Budapest, Gyöngyösi u. 89.

ISSN 1789-9230

E-mail: szemle@mail.dkvk.hu

A lap megjelenését támogatja

Dunakeszi Város

Önkormányzatának Művelődési
és Közoktatási Bizottsága

A címlapon: Paradicsomszedők a dunakeszi határban. (A fotó a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény tulajdona.) A 6. és a 7. oldalon található fényképeket szintén a Révész István Helytörténeti Gyűjtemény bocsátotta rendelkezésünkre.

CSOMA ATTILA
Emléktáblák Dunakeszin
I. rész

Egy település története, az ott lakó emberek sorsa megismerhető elbeszélésekből, hagyományokból vagy levéltári iratokból. Vannak olyan források is, amelyek direkt azért születtek, hogy nyomot hagyjanak egy történelmi epizódról vagy személyről. Ilyen forrásnak számít az emléktábla is, amelyek közül számos díszíti közterületeinket, illetve középületeinket. Induljunk most egy képzeletbeli sétára, és fedezzük fel ezeket az emléktáblákat! Első ízben a város legrégebbi területeit, az egykori falurészt járjuk be.

Budapest felől a főúton közeledve a második ház falán találunk egy táblát, amelyet ifj. Hernádi József emlékére állítottak. Hernádi az 1956-os forradalomban fegyvert fogott, és a nemzetőrökkel együtt harcolt a szovjetek ellen. November 4-e után a dunakeszi nemzetőrök nagy része a Dunántúlon keresztül Nyugatra szeretett volna menekülni, Hernádi József velük tartott. A vonuló nemzetőrök az Oroszlány és Gánt közötti országúton fegyveres összetűzésbe keveredtek egy szovjet harcokocsival. Az összecsapás során a mindössze 16 éves Hernádi halálos sebet kapott. A szülőházán látható emléktáblát Dunakeszi Város Önkormányzata állíttatta 1996-ban, a forradalom negyvenedik évfordulóján.

Az alsótabáni Bohunka Lajos utca 12-es számú ház falán található a község egykori jegyzőjének, Bohunka Lajosnak az emléktáblája. Bohunka 1878-ban született. 1897 és 1900 között Püspökhatvanban volt jegyzőgyakornok, majd 1900-tól nyugdíjazásáig Dunakeszin dolgozott. 1920-tól 1943-ig viselte a dunakeszi főjegyzői hivatalt, ezalatt a helyi közelet meghatározó alakjává vált. A főjegyzőség mellett 18 éven át volt megyebizottsági tag, a hitelszövetkezet felügyelő bizottságának pedig 20 évig viselte az elnöki tisztét. Megalakította Dunakeszin a Hangya Szövetkezetet, a tűzoltótestületet, a gazdakört és a sportegyesületet. Mindezeknek elnöke vagy díszelnöke volt. Szintén elnöke volt a Levente Dalkörnek. Az Óceán Konzervgyár és a MÁV Járójavító letelepítésében is hathatósan segédkezett. A községben 1926-ban emeletes kultúrházat építtetett, ez volt a Petőfi Kultúrház. Az evangélikus templom építésében is fontos szerepet játszott. Bohunka Lajost tűzoltói királyi díszéremmel és Vöröskereszt ezüst díszéremmel tüntették ki. 1941-től Závodszy Géza helyettesítette főjegyzői hivataltában, amelyet 1943-ban adott át végleg neki. Ezután visszavonult az aktív közélettől. 1972-ben halt meg Dunakeszin.

Néhány utcával odébb, a Márton Áron u. 1. szám alatti ház kerítésén találjuk Márton Áron erdélyi püspök emléktábláját. A püspök 1896-ban született Csíkszentdomonkoson. 1924-ben szentelték pappá. 1938-ban XI. Pius pápa gyulafehérvári püspökké nevezte ki. Ettől kezdve a dél-erdélyi magyarság nem hivatalos szellemi vezetője lett. Elítélte a háborút, az antiszemitizmust, elsőként tiltakozott a fajüldözés ellen. A világháború után nyíltan tiltakozott a felépülő kommunista hatalom ellen, ezért 1949-ben letartóztatták, majd koncepció perben 10 év szigorított börtönbüntetésre és életfogytiglani kényszermunkára ítélték. 1955-ben szabadult, de 1956 és 1967 között házi őrizetben tartották. 1980-ban hunyt el Gyulafehérváron.

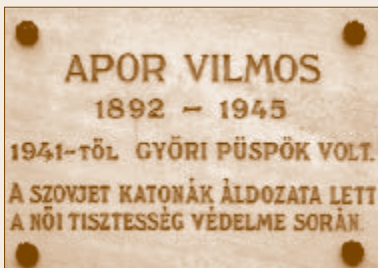
Kicsit távolabb, a Bem és a Vasút utca sarkán, a földhivatal épületén helyezték el az 1848/49-es szabadságharc emblematikus alakjának, Bem Józsefnek az emléktábláját. A lengyel származású Bem 1848 késő őszén vette át az Erdélyből teljesen kiszorult erdélyi hadsereget. A csapatait átszervezve hamar ellentámadásba ment át, és már karácsonykor bevonult Kolozsvárra. A tél végére mind az osztrák, mind a segítségként érkezett orosz hadsereget kiűzte Erdélyből. A második orosz beavatkozás idején sikerrel lassította az ellenség előrenyomulását, de 1949. július 31-én a segesvári csatában

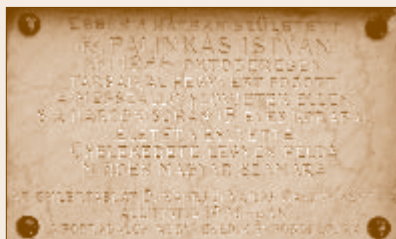
szétverték seregét. Az emléktáblát a Dunakeszi Lengyel Kisebbségi Önkormányzat állította 2004. március 15-én. A 60×40 centiméter méretű táblán kispasztika is található, amely a hadvezér

képmását ábrázolja.

A Bajcsy-Zsilinszky utcában, a Szent Mihály Gyógyszertár falán látható a mártírhalált halt győri püspök, Apor Vilmos emléktáblája. Apor a II. világháború idején zsidókat és más üldözötteket rejtgetett. A háború vége felé, a szovjet megszállás idején védelmébe vette az orosz katonák elől a győri Püspökvár pincéjébe menekülő helybéli nőket. Eközben egy orosz katona géppuskájával halálosan megsebesítette. A rendszerváltás után a püspök kultusza feléledt, ennek köszönhető, hogy 1992-ben – a róla elnevezett téren – szobrot is kapott Dunakeszin.

A Táncsics utca 12. számú háznál, egy újabb 56-os dunakeszi hős emléktáblájához érkezünk. A mindössze 15 éves Pálinkás István egy budapesti szakközépiskolában tanult. Diáktársaival eljutott a Corvin közbe, ahol csatlakozott a forradalmárokhöz. Néhány nappal később haslövés érte. A Péterfy Sándor utcai kórházba szállították, ahol az alagsor volt kijelölve a harcokban megsérültek ápolására. Ezt megtudva a szovjetek egy kivégzőosztagot küldtek oda, amely az ott fekvő sebesülteket agyonlőtte. Csupán egy túlélő maradt, aki később, november 10-e táján értesítette Dunakeszin a családot, akik addig titokban azt remélték, hogy fiuk Nyugatra távozott. Az emléktáblát Pálinkás szülőházán Dunakeszi Város Önkormányzata állította 1996-ban, a forradalom negyvenedik évfordulóján.

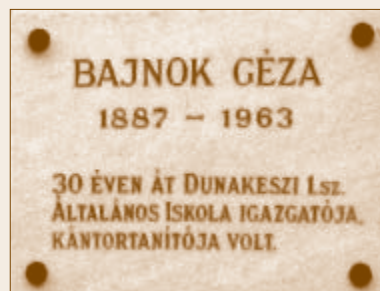

Szintén a Táncsics Mihály utcában, a Szent István Iskola épületén több emléktáblát is találunk. Egyik közülük az iskola száz éves évfordulójára emlékeztet. Dunakeszin már az 1771-es iskolai összeírás alkalmával nyilvántartásba vettek egy, a piactér északi részén működő nádfedeles iskolát. A község fejlődésével ez szükösnek bizonyult, de csak 1897-ben jutott el oda a település, hogy egy modern, négy tantermes, téglából épült iskolaépületet építsen. Az új iskola egyházi területen, a katolikus egyház jelentős támogatásával jött létre. Jellege is egyházi volt, hivatalosan Római Katolikus Elemi Népiskolának nevezték. Az intézmény 1998-ban felvette a Szent István nevet, amely egybeesett fennállásának centenáriumával. Az emléktábla szövege: „A névfelvétel és az e falak között eltöltött 100 tanév emlékére szülők és volt diákok adományából állította az iskola tantestülete. 1998. X. 16.”

Szintén az iskola falán találjuk az iskolaépületre és alkotóira vonatkozó emléktáblát. Ez az építetőről, a műépítésről és az építőmesterről emlékezik meg: „Révész István plébános idejében Salkovics Károly műépítész tero vázlatai nyomán építette: Brezina Bennó műépítész - építőmester 1897. évben.”

A mellette lévő harmadik emléktábla az iskola emeleti bővítésére utal, szövege: „Gróf Csáky Károly püspöki kormányzása alatt Richter Béla plébános idejében Goldberg Simon tervei szerint emeletessé fejlesztetett 1909. évben.”

Kissé távolabb, a Dunakeszi Sportcsarnok Bajnok Géza tér felé néző homlokzatán találjuk Bajnok Géza emléktábláját. Bajnok 1887-ben született Dunakeszin, édesapja Bazsanth Vince, a Dunakeszi 1. Számú Általános Iskola alapítója volt. Apai példára ő is pedagógiai pályára lépett. Idővel országosan is elismert pedagógus lett, amelynek jeleként a harmincas évek közepén Wodianer-díjat kapott. Édesapja halála után kinevezték az 1. Számú Általános Iskola igazgatójának, majd a harmincas évek derekán a Váci járás tanfelügyelője lett. Pedagógiai munkássága mellett kántorizált. E

téren szintén kiemelkedőt alkotott, egyházzenei és kántori művei a kor kedvelt darabjai voltak. Aktív szerepet vállalt a közéletben is. 1935 körül társszervezője volt a Dunakeszi Hitelszövetkezetnek, amely a helyi parasztnak telek és gépek vásárlására adott kölcsönt. Az 1940-es évek elején megkapta a legnagyobb nem egyházi személynek adható pápai kitüntetés, a Pro Ecclesia et Pontificiate-t, amelyet a háborús körülmények miatt nem tudott átvenni. A szovjet megszállás után a kitüntetés miatt a kommunisták B-listára tették, ezért nem taníthatott tovább. Életének majd utolsó két évtizedében, egészen haláláig a Szent Mihály-templom kántoraként dolgozott. Bajnok Géza 1963-ban halt meg, sírja a dunakeszi temetőben található. A pápai kitüntetés családjá vette át 1970-ben.

Néhány száz méterrel távolabb, a róla elnevezett utca ötös számú házában találjuk Bajnok Géza apjának, Bazsanth Vincének emléktábláját. Bazsanth 1849-ben született

a ma Szlovákiához tartozó, Nyitra megyei Galgócson. Iskoláinak elvégzése után tanítói, ill. kántortanítói munkáját Dunakeszin kezdte. A fiatal tanító itt alapított családot. Az akkori szokás szerint egyben a község

képviselője is volt, ebben a minőségben szintén nagyon sokat tett Dunakeszi fejlődéséért. Bazsanthnak elvülhetetlen érdemei voltak az új, négy tantermes iskola, a mai Szent István Iskola létrehozásában is. 1909-ben ment nyugdíjba, s még ebben az évben meghalt. A dunakeszi kegyeleti temetőben nyugszik.

Cikksorozatunk következő részében tovább folytatjuk a sétát a város utcáin, további emléktáblák után kutatva.